

GARÒS

Pòble amassat tradicionauments ath pòble d'Arties, damb eth que actuament forme pedania e pertanh ath municipi de Naut-Aran. Ei plaçat en ua elevacion laguens dera Val dera Garona nomentada Espiargo (rèstes d'un glacià dera epòca quaternària), çò que hè que sigue en ua bona situacion tà veir tant era part baisha d'Aran coma era part nauta. Era sua nautada ei de 1.124 mètres sus eth nivèu deth mar. Era sua comunicacion damb era carretèra comarcau 142 que passe peth costat e ath dejós deth pòble ei per un tròç de carretèra de 300 mètres en direccion ath Naut-Aran.

En 1.280 siguec cap de terçon damb Arties per aquerò Pèrre II les manèc ua orden de convocatòria dirigida atau: "Universitati plebium tertie partis terre Arani de Garòs". En an 1.288 apareish en un escrit coma pòble dera Val d'Aran atau: "Arties, Lespà e Garòs". En an 1.259 eth rei Jaime I concedic era alcaldia de Garòs a Portolà dera Mòga, alcaldia qu'en an 1.267 s'auie partit entre Flors de Mòga neboda deth capelhan de Betlan, e aguest capelhan, de nòm Arnau.

Eth dia 11 de Noveme de 1.313 es quate cònsols dera "Ville de Garòs" amassa damb es restants 36 caps de casa dera poblacion, jurèren fidelitat ath rei Jaime II ena persona deth procurador d'aguest rei "Guillem de Castellnou".

Garòs qu'auie estat un pòble fòrça ramadèr a experimentat enes darreris ans ua importanta transformacion ena sua economia. Era major part des sòns abitants an deishat de cultivar es tèrres e de cuedar eth bestiar tà dedicà-se principaument as activitats deth sector servicis, dat qu'eth torisme a aumentat fòrça en aguest parçan.

Aué ei eth pòble dera Val d'Aran, a part de Vielha, a on s'an hèt mès bastises. Era construccion de cases de forma aranesa, damb parets de pèira, tets de lòsa e mòduls pegats as parets coma se siguesen horns o cubèrts entà salvar era lenha. Era Pleta de Garòs ei un grop de cases damb forma de pòble, inclós eth campanau non i manque, encara qu'aguest non age campanes e sigue un abitatge per laguens.

ARAN

Numerò

53

DIUENDRES

16-Seteme-1.988

Entrevista

Damb Mauricio de çò deth Piro de Garòs.

- A entenut a parlar dera esqueleta deth gigant de Garòs?

- Quan metèrem er aigua pes carrers trobèrem es oassi dera esqueleta deth gigant en çò que'n diden era sacristia de Sastrada. Era mandibula me la meteguí per dessus dera mia e encara baraue de grana qu'ère, es canères des oassi des comes auien mès d'un mètre. Jo ja auia entenut qu'eth gigant ère enterrat en un carrèr e que abraçaue tot eth carrèr, mès jamès auia pensat que siguesse tant gran, ère ua causa desmesurada.

- A entenut a parlar deth pòble de Laspan? coma desapareishec?

- Laspan ère un pòble que i auie ath dejós de Sant Jaime e desapareishec perque baishèc un lauet

deth barranc de Salidé que l'ensorrèc. Nosati auem un prat ath dejós madeish de Sant Jaime que li didem es pardies, aquerò pòt èster ua prova de que deuie èster es rèstes d'uns bastiments.

Tanben se ditz que Garòs antes ère ath costat deth barranc de Salidé per deçà deth barranc e que baishèc un lauet e l'aueren de cambiar de lòc.

Tanben è entenut qu'eth Taro de Garòs ère un cementèri, e en an 1.700 apruprètz baishèc un pobin que s'empòrtèc eth tet deth campanau enquia er aute costat dera Garona, en un prat que li diden eth Prat des Capelhans, alavetz tà tornà-lo a hèr anèren a cercar era lòsa en barranc dera Cal e era husta en bòsc dera còva, concretament ena hònt des audèths.

- Quina relacion auetz era gent deth pòble damb era gent dera Pleta?

- Era relacion ei molt bona e a part dan vida ath Pòble.

Classe d'aranès

POSICION FINAU DE BÈRES LETRES

P/B - T/D.

-P- Se pronóncie coma en catalan (p): pèira, pin...

- En Posicion finau ath darrèr de "m" ei muda coma en molti dialèctes catalans. Ex.: Tostemp, camp...

- En generau se pòden trapar paraules damb era madeisha arraitz a on era "p", ath laguens dera paraula sone clarament.

Ex.: Campament, temperatura...

- Bèth còp, per rasons etimologiques se trape "b" en posicion finau de paraula; alavetz se lieg coma "p". Ex.: àrab, (enes derivats i aurà "b").

-T- Se pronóncie coma en catalan "t": tu, tomata...

- En Posicion finau ei muda ath darrèr de "n" e de "l", e ne pòt èster ath darrèr de diftong, de "s" e "r".

Ex.: Content, molt, naut, lèit, aguest...

- Es participis e gerondis tanben acaben en "t".

Ex.: Està minjant ena taula.

- En generau se pòden trapar paraules tamb era madeisha arraitz a on era "t", ath laguens dera paraula, sone clarament.

Ex.: Contenta, molta, nauta, leitèr, aguesta...

- Bèth còp per rasons etimologiques, se trape "d" en posicion finau de paraula; alavetz sone "t" (hered) o ei muda enes madeishes condicions de "t". Ex.: caud (muda), cauda (era "d" sone clarament laguens dera paraula).

ESPÒRT CLASSIFICACION DERA LIGA DE NAUTA MONTANHA DE FÓTBOL

Equips	P/J	P/G	P/E	P/P	G/F	G/C	Punts	+ -
Vilaller	9	7	1	1	22	6	15	+ 9
Pont de Suert	8	6	1	1	39	9	13	+ 5
Vielha	8	6	0	2	29	11	12	+ 6
Rialp	9	4	0	5	23	25	8	- 4
Naut-Aran	8	1	0	7	18	31	2	- 8
Mijaran	8	0	0	8	8	57	0	- 8

Aguesta classificacion correspón ara jornada n° 12, jogada eth dimenge passat dia 11 de Seteme. Es resultats des partits sigueren: Vilaller 3 - Rialp 0, Vielha 3 - Naut-Aran 2. Eth dia 18 de Seteme, Dimenge entàs 18 ores dera vrespada se jogarà era jornada n° 13. En Vielha jogaràn eth Mijaran damb eth Naut-Aran e en Pont de Suert jogaràn er equip propietari deth camp damb eth Vielha.

Ena categoria Excellence eth Bossòst guanhèc per 4 a 1 ar equip francés "Souich", es gòls les marquèren: Cervecilla, Joli, Joanito e Polilla, que heren un partit excepcional.

Eth Les maugrat que hec un bon partit, perdec en casa per 2 a 3 deuant deth "Aufas".

CORNÈR LITERARI

ATH PÈ DERA LETRA

Un còp, un mètge anèc a visitar un malaut en ua casa dehòra deth pòble. Reconeishuda era malautia, eth mètge li didec ara hemna deth malaut que li dèsse ua pastilha cada dues ores.

Era hemna demanèc ath mètge:

- Alavetz, com ac harè açò? non auem relòtge en aguesta casa!
- Ne de solei? - demanèc eth metge.
- Non, non n'auem pas cap, de relòtge.
- Quan vos sembligue qu'an passat dues ores li datz era prumèra pastilha.
- Que difícil m'ac met doctor! Non ac saberè hèr.
- Hemna...! Non ei bric complicat. Guarde, cada còp que cante eth poth, li datz ua pastilha.

Londeman, eth mètge trobèc pitjor ath malaut. Alavetz demanèc ara hemna:

- Non auetz hèt cò que vos diguí!
- E tant que òc! -diguec era hemna- Massa ben e tot! Per hè-li cas m'e quedat sense dinar de Nadau.
- Que li daue era pastilha ath poth?
- Òc! Jo e hèt cò que vosté me diguec: cada còp que cantaue eth poth li daua ua pastilha, enquia que s'a morit. E eth mèn òme encara ei malaut en lhet!

Adaptacion deth libre "Contes Extraordinaris"
de Jacint Verdaguer.

En aquestes hèstes de Vielha i a agut ua grana participacion dera gent entà ornamentar es carrèrs. Er ambient de hèsta s'a notat en toti eri.

Decoradi an estat eth carrèr RICARDO ABADIA damb drapèus, e semblaue ua verbena era PLAÇA ARNALS.

PAS D'ARRÓ, NAUTADA SAPORO, atau com er edifici plaçat deuant èren plens de colors.

Eth carrèr SANT NICOLAS se identifiquèc damb es senhals de tràfic e eth proïbit passar.

Un carrèr petit e vielh s'a hèt joen damb eth sòn decorat, ei eth carrèr DES CLÒSES.

Eth nòste folclòre a estat resaltat ena COOPERATIVA MIJARAN.

En carrèr MAJOR i a agut divertits decorats.

Çò important an estat es escuts dera COOPERATIVA SANT MIQUÈU, e era inmersiò en d'auti tempsi deth carrèr CASTÈTH.

ETH PASSEG DERA LIBERTAT ère adornat tamb diuèrsi e elaborats decorats damb es diferents estacions der an que se podien apreciar tant de dia com de net.

Cau tier en compde era decoracion des CHALETS DERA CARRETÈRA DE GAUSAC, a on s'aconseguc un ambient molt diferent ath dera Val d'Aran.

E eth finau d'aguest passeg per Vielha s'acabe en SARRIULÈRA, eth carrèr deth jòc qu'a guanhath eth lèr. prèmi pera originau decoracion e era grana laboriositat dera madeisha.

Era Comission de Hèstes agrais era collaboracion de toti es qu'an participat entà que Vielha en Hèstes sigue un exemple d'union entre toti es sòns poblans.

Toti aqueri que presenten aquest toti ena Seccion deth Musèu de Sant Joan d'Ar-ties auràn era entrada gratuïta.

TOTI

CONSELH COMARCAU DERA VAL D'ARAN

DIRECCION GENERAU DE PATRIMONI ESCRIT E DOCUMENTAU DERA GENERALITAT DE CATALUNHA

EDITE:

Centre de Normalisacion lingüistica dera Val d'Aran.

C/Sarriulèra, 8, 2on. pis
Tel.: 64 00 92
25530 V I E L H A

REDACTOR:

Joan Leja Cadena

COLLABOREN:

Jovita Ané Sanz
Manuela Ané Brito

IMPRIMÍS:

CNL dera Val d'Aran

DEPÓSIT LEGAL:

L-1328-1987

Es articles e comentaris publicadi en noticiari TOTI sonqu'expressen era opinion des sòns autors.

Eth remoquet dera setmana

Ma Loïsa Estévez Sans

